

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА
про основні тенденції зміни значень показників, що застосовуються для
розрахунку індексу регіонального людського розвитку

Постановою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 року № 1029 «Деякі питання удосконалення системи моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» запроваджено проведення щорічного розрахунку індексу регіонального людського розвитку.

Індекс регіонального людського розвитку є розрахунковим статистичним показником оцінки якості життя в регіоні за трьома основними сферами: довге та здорове життя, освіта, добробут та гідні умови праці. Аналіз динаміки показників за відповідними сферами проводиться за останні п'ять років.

Довге та здорове життя

***Середня очікувана тривалість життя при народженні,
кількість років***

В області, починаючи з 2015 року, відмічається тенденція до зростання показника середньої очікуваної тривалості життя населення при народженні (2015 рік – 70,32, 2016 – 70,67; 2017 – 71,33; 2018 рік – 71,06, 2019- 71,32 років).

Сама методологія розрахунку показника очікуваної тривалості життя акумулює всі процеси та враховує показники дитячої смертності, смертності у працездатному віці та ін.

На зазначений показник впливає вікова структура населення. Збільшується кількість населення старшого віку, а молодшого – зменшується.

Серцево-судинні і судинно-мозкові захворювання істотно впливають на тривалість життя населення, зумовлюючи третину причин інвалідності та дві третини всіх випадків смерті.

Запорукою зменшення смертності від інфаркту міокарда та інсультів є ефективне впровадження новітніх технологій, що дає можливість у 2 рази знизити летальність від гострого інфаркту міокарда, зменшити практично в 4 рази терміни перебування пацієнта на лікуванні за листком непрацездатності, забезпечити повернення до працездатності близько 70 % хворих з атеросклеротичними проблемами коронарних судин.

Рішенням обласної ради від 12 квітня 2018 року № 1 двадцятої позачергової сесії сьомого скликання затверджено обласну Програму запобігання і лікування серцево-судинних та судинно-мозкових захворювань на 2018-2020 роки (зі змінами), яка діяла у 2018-2019 роках. З 2020 року діє обласна Програма розвитку та підтримки закладів охорони здоров'я, які

належать до спільної власності територіальних громад, сіл, селищ, міст Миколаївської області на 2020-2022 роки.

Виконання заходів Програм запобігають захворюваності на серцево-судинні хвороби та зниження рівня інвалідності й смертності від їх ускладнень, поліпшення своєчасної ранньої діагностики серцево-судинних захворювань, збільшення тривалості й підвищення якості життя населення.

У 2019 році всього по Програмі профінансовано 49 440,500 тис. гривень. Виконання плану становить – 99,9 %.

КНП «Миколаївський обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Миколаївської обласної ради для забезпечення виконання «Обласної Програми запобігання та лікування серцево-судинних і судинно-мозкових захворювань на 2018-2020 роки» (зі змінами) в травні 2019 року за рахунок субвенції з місцевих бюджетів та за рахунок обласного бюджету отримано 13 одиниць сучасних спеціалізованих автомобілів екстреної медичної допомоги типу «В». Це дає можливість значно покращити якість та вчасність надання екстреної допомоги населенню Миколаївської області і, в першу чергу, сільському населенню.

2019 року отримано 4 одиниці автомобілів «PEUGEOT BOXER» тип «В» за рахунок благодійної допомоги «Фонда Рената Ахметова». Для забезпечення екстреної (швидкої) медичної допомоги у 2019 році закуплено 13 електрокардіографів «МІДАС-ЕК 1» та 10 пульсоксиметрів «БІОМЕД ВР-10В».

Для КНП «Миколаївська обласна клінічна лікарня» Миколаївської обласної ради придбано комп'ютерний томограф Neuviz 64In Multi-slice CT Scanner вартістю 19 495,0 тис. гривень.

Крім того, для проведення догоспітального тромболізісу пацієнтам з гострим інфарктом міокарду закуплено 107 доз лікарського засобу «Металізе» на загальну суму 3 830,0 тис. гривень.

Рішенням обласної ради від 12 квітня 2018 року № 2 двадцятої позачергової сесії сьомого скликання затверджено обласну Програму боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року, термін дії якої продовжувався до 2019 року включно. З 2020 року заходи щодо діагностики та лікування онкологічних хвороб включені до обласної Програми розвитку та підтримки закладів охорони здоров'я, які належать до спільної власності територіальних громад, сіл, селищ, міст Миколаївської області на 2020-2022 роки.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 17.03.2017 № 152 «Про забезпечення доступності лікарських засобів» в області реалізується відшкодування вартості лікарських засобів під час амбулаторного лікування пацієнтів, які страждають на серцево-судинні захворювання, цукровий діабет II типу, бронхіальну астму.

Протягом I кварталу 2019 року відшкодування вартості лікарських засобів, здійснювалось за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим

бюджетам на відшкодування вартості лікарських засобів для лікування окремих захворювань. Участь у програмі «Доступні ліки» брали 203 аптечних заклади.

Загалом виписано 162 313 рецептів, відшкодування вартості здійснено за 142 861 рецептом на загальну суму 7 383 100,0 тис. грн, або використано 99 % від тих, що надійшли.

З 1 квітня 2019 року реімбурсація лікарських засобів здійснюється з державного бюджету Національною службою здоров'я України виключно за електронними рецептами, виписаними через електронну систему охорони здоров'я, відповідно до Порядку реімбурсації лікарських засобів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 березня 2017 року № 152 «Про забезпечення доступності лікарських засобів».

2019 року за програмою реімбурсації загалом виписано 374802 рецепти, погашено 315714 рецептів на загальну суму 21,9 млн гривень.

Загальний коефіцієнт приросту (скорочення) чисельності населення на 1000 осіб наявного населення, проміле

За результатами проведеного аналізу за останні 5 років показник «Загальний коефіцієнт приросту (скорочення) чисельності населення, на 1000 осіб наявного населення» на жаль має негативну тенденцію: 2015 рік – (- 5,3); 2016– (-7,0), 2017– (-7,7), 2018– (-9,0), 2019 рік – (-10,0).

Починаючи з 1992 року природний рух населення області характеризується перевищенням смертності над народжуваністю, зберігається тенденція до старіння населення, особливо у сільській місцевості. І, як наслідок, зростає від'ємний приріст населення.

Важливим фактором, який впливає на погіршення демографічної ситуації, є збільшення частки населення похилого віку, зменшення загальної кількості пологів та зростання віку породіль.

Поліпшення ситуації неможливе без докорінних змін в системі охорони здоров'я, підвищення ролі громадянського суспільства, підвищення відповідальності кожного громадянина за збереження власного здоров'я.

З метою покращення демографічної ситуації, а саме попередження материнської та дитячої смертності забезпечено міжсекторальну взаємодію управлінь та відомств, своєчасне взяття на облік всіх жінок з ранніх строків вагітності, динамічне спостереження за вагітними жінками.

В області на базі Миколаївської обласної клінічної лікарні створено обласне акушерсько-гінекологічне відділення на 50 ліжок, з яких 20 ліжок спільного перебування матері та дитини, 20 ліжок екстрагенітальної патології, 10 ліжок гінекологічних.

Наказом управління охорони здоров'я Миколаївської облдержадміністрації від 05.01.2018 № 4-Л «Про організацію третинної (високоспеціалізованої) акушерської допомоги вагітним області» розроблено Перелік показань захворювань, які потребують надання високоспеціалізованої

(третинної) акушерської допомоги в умовах акушерсько-гінекологічного відділення Миколаївської обласної клінічної лікарні.

Коефіцієнт смертності від навмисного самоушкодження на 100 тисяч осіб наявного населення

Серед зовнішніх причин смерті перше місце посідають смерті від навмисних самоушкоджень.

Коефіцієнт смертності від навмисного самоушкодження має тенденцію до зниження. За останні п'ять років зареєстровано найменший показник у 2019 році – 20,6 на 100 тисяч осіб наявного населення, (2015 рік – 24,3, 2016 – 25,1, 2017 – 23,8, 2018 – 22,7).

У багатьох випадках приводом суїцидальної поведінки у молоді може бути спроба наслідувати поведінковим прикладам, що демонструються на телебаченні чи у мережі Інтернет (так звані групи смерті, розповсюджені у соцмережах, зокрема смертельна гра «Синій кит», кінцевим результатом якої є доведення гравця до самогубства).

Діти належать до найбільш вразливих верств населення, показники смертності дітей є загально визнаним індикатором здоров'я нації, що віддзеркалює якість життя населення, рівень добробуту, розподіл соціальних і матеріальних благ у суспільстві, стан довкілля, рівень освіти й культури, ефективність профілактики захворювань, доступність та якість медичної допомоги, тощо.

Основні причини втрати інтересу до життя громадян - важка економічна ситуація, відсутність можливості самореалізації.

Психологічну підтримку з метою попередження навмисного самоушкодження діти та підлітки можуть отримати в 16 підприємствах охорони здоров'я області які мають статус «Клініка, дружня до молоді».

З метою попередження суїцидів серед молоді медичними працівниками проводиться санітарно-просвітницька робота у закладах освіти, під час виступів у засобах масової інформації.

У разі виявлення девіантної поведінки, лікарями первинної мережі здійснюється направлення хворих до спеціалізованих медичних підприємств.

Добробут та гідні умови праці

Аналіз динаміки показника **«Обсяг видатків місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) на одну особу, гривень»** свідчить про щорічне зростання цього показника по Миколаївській області за останні п'ять років.

Так, у базовому році (2015 рік) обсяг фактичних видатків місцевих бюджетів Миколаївській області (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) на одну особу (далі – показник) склав 6 654,9 гривень.

У 2016 році порівняно з 2015 роком показник збільшився на 23,8 % і складав 8 240,8 гривень.

У 2017 році порівняно з 2016 роком показник збільшився на 38,6 % і складав 11 418,0 гривень.

У 2018 році порівняно з 2017 роком показник збільшився на 12,1 % і складав 12 801,1 гривень.

У 2019 році порівняно з 2018 роком показник збільшився на 3,9 % і складав 13 299,3 гривень.

Значному зростанню обсягів видатків місцевих бюджетів області на одну особу в 2017 році сприяло активізація процесу впровадження бюджетної децентралізації, яка змінила підходи у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів. Завдяки цьому органи місцевого самоврядування отримали значне збільшення дохідної частини своїх бюджетів так і повну самостійність щодо наповнення своїх бюджетів та здійснення видаткових повноважень.

Збільшення капітальних видатків в розрахунку на одного мешканця в місцевих бюджетах області протягом останніх років є відображенням позитивної динаміки розвитку територій. Так, обсяг капітальних видатків у 2019 році становив 2 050,9 млн грн, що більше порівняно з аналогічним періодом попереднього року на 601,5 млн грн, або 41,5 відсотка. Зростання показника на одного мешканця порівняно з попереднім роком становив 543,3 гривень.

Зменшення темпів зростання видатків місцевих бюджетів з 12,1 % у 2018 році до 3,9 % у 2019 році зумовлено здійсненням у 2019 році видатків на виплату пільг та житлових субсидій населенню у грошовій формі з державного бюджету та здійсненням з державного бюджету видатків на надання первинної медичної допомоги комунальними закладами охорони здоров'я, які уклали договори про медичне обслуговування населення за програмою державних гарантій з Національною службою охорони здоров'я України.

Також, на зазначену ситуацію вплинуло зменшення субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на: здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій (з 143,5 млн грн. у 2018 році до 136,5 млн грн у 2019 році); формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад (з 86,2 млн грн у 2018 році до 81,0 млн грн у 2019 році); відшкодування вартості лікарських засобів для лікування окремих захворювань (з 34,1 млн грн у 2018 році до 7,4 млн грн у 2019 році); модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази професійно-технічних навчальних закладів (з 5,4 млн грн у 2018 році до 0,3 млн грн у 2019 році).

Необхідно зазначити, що передбачені у 2019 році нові субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, порівняно з 2018 роком, не вплинули на збільшення обсягу видатків місцевих бюджетів з причини затвердження Кабінетом Міністрів України у другій половині року порядку і умов надання субвенції з державного бюджету на будівництво мультифункціональних майданчиків для занять ігровими видами спорту, що потребувало довготривалого підготовчого терміну та призвело до не освоєння виділених

коштів та поверненню їх до державного бюджету; розподілу обсягу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на створення та ремонт існуючих спортивних комплексів при загальноосвітніх навчальних закладах усіх ступенів, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України у липні 2019 року та у зв'язку з необхідністю виконання вимог порядку їх використання в частині співфінансування, кошти були недоосвоєні та повернуті до державного бюджету.

Напрями роботи усіх учасників бюджетного процесу і надалі будуть спрямовані на покращення рівня добробуту людини через надання бюджетними установами якісних послуг.

Відношення середньої заробітної плати до мінімальної

За останні роки середньомісячна заробітна плата в області має тенденцію до зростання.

Так, її розмір становив у 2018 році - 8160 грн, у 2019 році – 9976 грн, що відповідно у 2,2 та 2,4 рази більше, ніж законодавчо встановлена мінімальна заробітна плата на кінець відповідного року.

Серед регіонів України за рівнем заробітної плати область у 2018-2019 роках посідала одні із кращих місць – 7 та 6 (у 2018 році -7 місце, у 2019 році – 6 місце).

Зростання заробітної плати пов'язане з підвищенням розміру мінімальної заробітної плати, збільшенням фонду оплати праці працівників бюджетної сфери, легалізацією неформальної зайнятості та виходом з «тіні» заробітної плати, а також інших чинників.

Зростання рівня заробітної плати відбувається по всіх видах економічної діяльності, але залишається значною диференціація рівнів оплати, як за видами економічної діяльності, так і за територіальною ознакою.

Найвищий рівень оплати праці у 2018-2019 роках незмінно залишається у працівників: державного управління й оборони обов'язкового соціального страхування (у 2018 році – 10915 грн, у 2019 році – 12784 грн), транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (у 2018 році – 10685 грн, у 2019 році – 12379 грн), промисловості (у 2018 році – 10084 грн, у 2019 році – 13062 грн), фінансової та страхової діяльності (у 2018 році – 9632 грн, у 2019 році – 11493 грн), професійної, наукової та технічної діяльності (у 2018 році – 8384 грн, у 2019 році – 11958 грн).

Для забезпечення запровадження розміру мінімальної заробітної плати, визначеного державою, диференціації заробітної плати працівників бюджетної сфери, впливу на підвищення розміру середньої заробітної плати в регіоні в області діють обласна, міські та районні робочі групи із забезпечення реалізації рішень, спрямованих на підвищення рівня оплати праці та дотримання норм законодавства в частині мінімальної заробітної плати.

За результатами проведеної роботи вищезазначених міжвідомчих робочих груп на підприємствах всіх сфер області запроваджено нарахування

заробітної плати за відпрацьовану місячну норму робочого часу в розмірі не нижче мінімальної.

З метою поглиблення аналізу причин, що впливають на рівень середньої заробітної плати на окремих підприємствах міст і районів області, вжиття дієвих заходів щодо її зростання, недопущення порушень чинного законодавства в частині мінімальних гарантій в оплаті праці в області проводилась інформаційно-роз'яснювальна робота на підприємствах, установах і організаціях області з питання оплати праці. У 2018-2019 роках цією роботою було охоплено відповідно 689 та 669 підприємств області.

З моменту зміни розміру мінімальної заробітної плати 2018-2019 роках (з січня 2019 року) було проведено відповідно 3697 та 4684 обстеження діючих підприємств області щодо дотримання мінімальних державних гарантій в оплаті праці.

Чинники, які впливають на розмір середньомісячної заробітної плати:

наявність заборгованості із виплати заробітної плати;

зосередженість у містах переважної кількості промислових підприємств області, та сільськогосподарський напрямок діяльності підприємств більшості районів;

неефективне використання робочого часу та робота підприємств на умовах вимушеної неповної зайнятості;

уповільнення темпів зростання середньомісячної заробітної плати на фондоутворюючих підприємствах області по відношенню до галузевих показників;

збільшення заробітної плати працівників бюджетної сфери;

зменшення фонду додаткової заробітної плати;

недотримання норм чинного законодавства з питань оплати праці;

підвищення мінімальної заробітної плати на законодавчому рівні;

легалізація неформальної зайнятості.

Рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних до кількості громадян, які мали статус безробітного протягом року

Показник рівня працевлаштування зареєстрованих безробітних, у відсотках до кількості громадян, які мали статус безробітного, має тенденцію до покращення, а саме: зріс з 30,8% у 2015 році до 31,7% у 2019 році. Звітного 2019 року порівняно з попереднім 2018 роком цей показник зріс на 0,5 відсоткових пунктів (з 31,2% у 2018 році до 31,7% у 2019 році).

Серед чинників, які негативно впливали на рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних у 2016 та 2017 роках (коли рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних був дещо меншим і становив 28,8% та 29,4% відповідно):

вивільнення працівників та ліквідація робочих місць у юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців;

значний рівень безробіття у сільській місцевості;

нелегальна зайнятість;
 низький рівень заробітної плати на запропонованих роботодавцями вакантних робочих місцях.

Завдяки імплементації Регламенту роботи центрів зайнятості щодо задоволення потреб клієнтів, який сформовано виходячи з рекомендацій експертів МОП та ПРООН, загальна чисельність безробітних, які перебували на обліку служби зайнятості протягом 2019 року, у порівнянні з 2018 роком скоротилася на 3671 особу або 8,0% (42205 осіб у 2019 році; 45876 осіб у 2018 році). За сприяння служби зайнятості роботу отримала 27841 особа, що на 148 осіб або на 0,5% більше, ніж у 2018 році. Серед загальної кількості клієнтів служби зайнятості, які працевлаштувалися протягом 2019 року, 52,0 % становили особи, що отримали роботу до набуття статусу безробітного, що на 3,6% більше ніж за 2018 рік.

На нові робочі місця з компенсацією 82 роботодавцям витрат єдиного внеску працевлаштовано 194 безробітних. З них 35 осіб, які недостатньо конкурентоспроможні на ринку праці та 159 осіб, які працевлаштовані суб'єктами малого підприємства в пріоритетних видах економічної діяльності.

Започаткували власну справу за рахунок отримання одноразової допомоги по безробіттю 48 осіб.

Для забезпечення відповідності професійно-кваліфікаційного рівня вимогам роботодавців професійне навчання проходили 5407 безробітних. В громадських та інших роботах тимчасового характеру брали участь 7744 особи. Кількість роботодавців, які з початку 2019 року співпрацювали з службою зайнятості, становила 5638 одиниць, що на 272 одиниці більше проти 2018 року (5366 роботодавців).

З метою забезпечення зайнятості безробітних реалізуються заходи Програми зайнятості населення Миколаївської області на період до 2020 року включно, затвердженої рішенням сесії Миколаївської обласної ради від 12.04.2018 № 17. У Програмі визначені заходи, спрямовані на збалансування попиту і пропонування робочої сили на територіальних ринках праці, соціальний захист безробітних, створення нових робочих місць, забезпечення зайнятості громадян, які мають додаткові гарантії у працевлаштуванні тощо.

Освіта

Чистий показник охоплення дошкільними навчальними закладами дітей віком трьох – п'яти років, відсотків до загальної кількості населення у віці 25-70 років

Чистий показник охоплення закладами дошкільної освіти дітей віком три-п'ять років (відсотків до загальної кількості дітей такого віку) становить: 2015 – 87,1 %, 2016 – 86,2 %, 2017 – 86,2 %, 2018 – 88,7 %, 2019 – 83,5 %.

Аналіз динаміки показника за останні 5 років свідчить про незначне коливання його значення, але має тенденцію до зменшення.

Відхилення у показниках пояснюється тим, що відповідно до статті 9 Закону України «Про дошкільну освіту» за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють, діти можуть здобувати дошкільну освіту (крім закладів дошкільної освіти) у сім'ї : за сімейною (домашньою) формою здобуття дошкільної освіти; за допомогою фізичних осіб, які мають педагогічну освіту; за допомогою фізичних осіб - підприємців, основним видом діяльності яких є освітня діяльність.

Також на значення показника вплинуло зменшення кількості дітей віком 3–5 років, які виховувалися у закладах дошкільної освіти, недостатня кількість місць у дитячих садках м. Миколаєва та окремих об'єднаних територіальних громад, незайнятість населення у сільській місцевості.

Водночас, в області запроваджено різні форми охоплення дітей дошкільною освітою: 1107 дітей дошкільного віку, які з різних причин не відвідують дитячі садки, охоплено соціально-педагогічним патронатом; 103 дитини навчаються та виховуються у дошкільних відділеннях інтернатних закладів освіти області; 320 дітей - у Центрах розвитку дитини, заснованих фізичними особами; 536 дітей у 35 закладах дошкільної освіти сільської місцевості - в групах короткотривалого перебування дітей.

Охоплення дітей 5-річного віку різними формами дошкільної освіти становить 100%.

З метою забезпечення місцями дітей у дитячих садках місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування вживаються заходи щодо розширення мережі закладів дошкільної освіти.

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 06 грудня 2017 року № 871-р «Про затвердження плану дій на 2017-2019 роки поетапного створення додаткових місць для дітей дошкільного віку» (зі змінами) упродовж 2017-2019 років у закладах дошкільної освіти області додатково створено 943 місця.

Миколаївською міською радою до Програми економічного і соціального розвитку м. Миколаєва на 2018-2020 роки включено капітальне будівництво дошкільного навчального закладу у мікрорайоні «Північний». 01.09.2020 після капітального ремонту планується відкриття закладу дошкільної освіти № 72 у мікрорайоні Мала Корениха.

Розвиток дошкільної освіти залишається одним із пріоритетних напрямів освітньої галузі області. Продовжується робота з розвитку мережі закладів дошкільної освіти, створення в них додаткових місць для задоволення потреб населення.

Кількість випускників вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації до загальної кількості населення у віці 25-70 років

Аналіз динаміки цього показника свідчить про незначне, коливання його значення за останні 5 років. Так, 2015 – 1,2 %; 2016 -1,1 %; 2017 – 1,1 %; 2018 – 1,2 %, у 2019 році –1,1 %;.

У 2020 році кількість випускників закладів вищої та фахової передвищої освіти Миколаївської області складає 9 909 осіб (0,9 % від загальної чисельності населення Миколаївської області).

Відхилення у показниках пояснюється зменшенням числа студентів, що зумовлено глобальним зниженням народжуваності в Україні, у тому числі і в області, та тим, що відповідно до пункту 3 статті 3 Закону України «Про освіту» право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і видах шляхом здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та освіти дорослих.

В.о. директора департаменту
економічного розвитку та
регіональної політики
облдержадміністрації

Зульфія КАПУСТА